

LITTERÆRT LANDSKAP PIETRO QUERINI

er tilegnet Pietro Querini og hans unike beskrivelse av landskapet og folkelivet på Røst, og forfattere og kunstnere inspirert av Querinis historie og det landskapet han vandret i.

Parchi Letterari er et nettverk av små lokalsamfunn hvor man kan oppleve unike landskap, historier og tradisjoner beskrevet i litteratur og poesi.

Carl Fredrik Lindemann Dons, født i Borgund, norsk naturforsker, konservator ved Tromsø museum 1909–20, ved Det Kgl. Norske Videnskabers Selskabs museum i Trondheim 1920–49, og bestyrer av Trondheim biologiske stasjon fra 1931. Dons publiserte en rekke arbeider fortrinnsvis over Norges marine fauna. Skrev også mange populære artikler og flere bøker.

Foto: Rykende taremile og sekker med tangaske ved Sandbergan på Røst (Carl F. Dons)

På Sandbergan og langs yttersida av Nesset kan man fremdeles se spor etter gamle taremiler i terrenget.

..jeg fortsetter utover vidda. Det ryker så smått enkelte steder ved havkanten—grå røyk ligger flekkevis bortover fjæren. Det ser ut som kom den fra jordens indre og stiger opp av små vulkankraterere.

Det var kjedelig—sier jeg til meg selv—det var virkelig leit at ikke et italiensk luftskip skulle komme til å krysse over Røst. En slik ekspedisjon ville kunne fortelle verden at de hadde funnet virksomme vulkaner på sin vei mot Ultima Thule—veritable fumaroler like ved randen av Mare arcticum!

Det ville vært en geografisk oppdagelse. Vulkaner er jo noe som italienerne forstår seg på—og en slik beretning ville sikkert virke mer overbevisende enn deres fortelling om at isen ved Nordpolen var fryktelig kald. Dette er grangivelig en hel liten vulkanrekke, sannsynligvis oppstått ved sprekkedannelse i jordskorpen—vulkaner ligger jo som bekjent ved randen av kontinentene. Værøy og Røst er dessuten gamle jordskjelvområder—og jordskjelv og vulkaner hører som bekjent sammen. Og ingen røyk uten ild.

Ved den hellige jomfru! vil luftskipperen si til sine luftkamerater der de står og glaner på det mysteriøse fenomen—dette er ingen noen luftspeiling som fjellene derute i havet—det er virkelig fumaroler som ved våre egne kyster.

Og se der! Der går innfødte med svære gafler på lange skaft og roter i fumarolene som de stapper fulle av tare—formodentlig for at ilde ikke skal slå ut i lys lue. Nei, vil en annen si, som er mer mytologisk innstilt—det er guden Neptuns trefork! Dette må være en sacral handling. Det er ganske sikkert en offerfest. De er sannsynligvis fremdeles hedninger på disse høye bredder og nå ofrer de havets urter til velbehag for sine guder.

LITTERÆRT LANDSKAP PIETRO QUERINI

Fornemmer dere ikke den eiendommelige lukten—det må være en slags røkelse som skal forsonne havguden . Dette er en hellig ild—de benytter kraterne som altere. Slik står de og tyder det eiendommelige syn. Så sender aeronauten øyeblikkelig et radiotelegram til New York Herald og Gazetta—og et par timer seinere er hele verden delaktig i deres selsomme syner. «Vidunderlig» Det er som en drøm!»

Det er tarebrenning, dette her. Altså en meget prosaisk handling. Havet hiver i land veldige masser av tare. Det er bare å rake den i land, bre den utover og tørke den—så den kan stappes i taregruene. Disse taregruene er store ildsteder murt opp av stein. De er runde og omtrent halvannen meter i tverrmål. De ligner som sagt små kraterer. Det ryker så smått—det ulmer. De må ikke brenne med flamme. En taregrue skal brenne som en tjæremile med en langsomt fortærende indre ild som forvandler den rykende og osende taren til aske. Når en grue er ferdigbrent og asken er blitt kald, stappes den i sekker og fraktes til ekspedisjonen på Glea for å sendes sørover til en jodfabrikk—så kommer pengene når asken er analysert. Den er nemlig ikke like god all taren som skylles i land – det gjelder altså å samle den likeste.

Det er for øyeblikket ingen til stede ved taregruene—folk er hjemme til middag. Det store taregreipet står ganske alene som en taus skiltvakt ved siden av gruen. Utover berget ligger halvtørr tare som nylig er bredd utover til tørking. Og nede i bukten ligger det store lager av sjøferske blad som siste stor har tustet i hop til lange brune strandvoller—der just nå en flokk efugler ligger og padler mens de plukker tarelys og annet kryp—ea holder også middag.

Langt innover øya brer der seg en eiendommelig atmosfære med en ganske intens lukt: Jod. Det lukter lang vei av jod—dette merkelige stoff som taren ekstraherer av sjøvannet og som kjemikerne ekstraherer av tareasken til medisinenes tjeneste. Og selv om en ikke får så mange kroner for hver sekk aske, så blir det likevel en del penger av det til slutt—i sær hvis en er heldig og får en god analyse, for da vanker der pene tilleggsprosenter.

Tarebrenning er altså en meget viktig del av landbruket her ute. På de store viddene utover den undersjøiske del av strandflaten avles der nemlig ustyrtelige mengder av tare. Havet er nemlig fruktbart, taren dyrker seg selv og hver storm bringer gratis en god porsjon av havets urter med seg i land. Men det er atskillig strev med det, vått og tungt som dette råstoffet er—taretørking er så visst ikke lettere enn høytørking...

Jeg går nedover fjæren nedfor husene—der havet ikke står direkte på. Jeg treffer en del røstværing—jeg må naturligvis legitimere meg når jeg farer på en slik besynderlig måte og snuser på alt og ingenting i fjæren deres. Vi kommer i prat om fisk og sjødyr—det er helst der vi har felles interesser. En del av sjødyrene mine er jo mat for fisken deres.

(Carl F. Dons «de tusen øers land», Johan Grundt Tanum forlag, Oslo 1946)

RØST
KOMMUNE

